

UDRŽITELNÝ ROZVOJ JAKO POLITICKÝ KONCEPT A PRINCIP V MEZINÁRODNÍM A UNIJNÍM PRÁVU

Doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Lidé nepotřebují ohromné automobily, potřebují úctu.

Donella H. Meadows, Dennis L. Meadows, J. Randers

Náš největší problém není v tom, že by někdo s takovým programem nesouhlasil, ale v tom, že trvale udržitelný rozvoj chce po politicích, aby přišli s programem, který potěší voliče, kteří se ještě nenarodili, ale rozladí voliče, kteří volí dnes.

Lloyd Timberlake

Úvodem

Právnická fakulta Univerzity Karlovy se již několik let aktivně zapojuje na přelomu září a října do tzv. Evropského týdne udržitelného rozvoje (ETUR). Jedná se o celoevropský festival akcí, konají se např. konference, výstavy, workshopy, semináře, filmová promítání, komunitní setkání, dny otevřených dveří a mnohé další aktivity.¹

Festival se zrodil z pravidelných zastřešujících iniciativ, týdnů udržitelného rozvoje, které se konaly v Německu, Francii a Rakousku a posléze pak inspirovaly nové iniciativy napříč jednotlivými členskými státy. Myšlenka na celoevropský týden udržitelného rozvoje byla představena ministry životního prostředí Francie, Německa a Rakouska na zasedání Rady pro životní prostředí 28. října 2014. Účelem bylo sjednotit stávající projekty do jednoho a inspirovat podobné aktivity v dalších státech Evropské unie. Projekt je podporovaný Evropskou sítí udržitelného rozvoje. V roce 2015 se Evropský týden udržitelného rozvoje uskutečnil napříč celou Evropou ve dnech 30. května – 5. června. Celkem se do něj zapojilo 29 zemí a uskutečnilo se 3690 akcí. Od roku 2015 se koná každoročně i v České republice.

Kde se vlastně vzal pojem udržitelný rozvoj? A jaký význam pro mezinárodní a unijní právo životního prostředí tento pojem, ale i koncept a princip měl a má i v současné době?

Pro odpovědi se musíme vrátit nejprve hluboko do historie předchozího století. Po druhé světové válce, ale pak zejména od přelomu 50. a 60. let minulého století představitelé vědy a výzkumu postupně zveřejňovali výsledky své dlouholeté práce. Upozorňovali světovou veřejnost na problémy spojené se znečišťováním planety

¹ <https://www.tydenudrzitelnosti.cz/#top>

Země chemickými látkami (Rachel Carsonová, *Silent Spring*, 1962²) či s čerpáním přírodních zdrojů (Jean Dorst, *Avant que Nature meure*, 1965³). Už se nejednalo jen o epizodní lokální environmentální katastrofy, jako byl např. smog v Londýně v zimě 1952. Už se jednalo o problémy přesahující hranice států či jednotlivých kontinentů.

Vědci z této éry ale navazovali již na své předchůdce, ať již to byl z oblasti přírodních věd prof. Aldo Leopold v 30. letech, se svojí ekologickou etikou a nebo dokonce z oblasti politiky, jako byl americký prezident Theodor Roosevelt. Připomeňme alespoň pár slov z jeho projevu na konferenci o ochraně přírodních zdrojů: „*Obohatili jsme se nadměrným využíváním přírodních zdrojů a jsme hrdi na náš pokrok. Ale přišel čas k vážnému zamýšlení nad tím, co se stane, až nebudou lesy, až budou vyčerpány zásoby uhlí, železa a nafty, až bude půda ještě více ochuzena a splavena do řek, a tím znečištěny jejich vody, zničena pole a ztížena plavba.*“⁴ Zní to moderně, že? Ovšem onen projev byl vyřčen již v roce 1908, tedy v době, kdy na severoamerickém kontinentu byl kouřící tovární komín symbolem hospodářské prosperity a pokroku. Koncem 30. let již ale vše bylo v americké společnosti jinak a právě toto společenské paradigma bylo zbořeno rozhodnutím arbitrážního tribunálu ve sporu USA vs. Kanada, které v mezinárodním právu známe pod názvem *Trail Smelter Case*.⁵

Generální tajemník OSN Maha Thray Sith U Thant ve svém projevu v Paříži na konferenci o biosféře v roce 1968 přednesl zprávu o stavu životního prostředí planety a důrazně vyzval světovou veřejnost k nápravě neudržitelného stavu. „*Nechci vypadat příliš dramaticky, ale z informací, které jsou mi jako generálnímu tajemníkovi dostupné, mohu usuzovat pouze na to, že členské státy OSN mají možná jen deset let na urovnání svých dávných sporů a na to, aby zahájili globální spolupráci, která by učinila přítrž závodům ve zbrojení, zlepšila životní prostředí lidstva, zmírnila populační explozi a poskytla potřebnou energii rozvojovému úsilí. Pokud se v nadcházejícím desetiletí k takovéto globální spolupráci nepřistoupí, velice se obávám, že problémy, o kterých jsem se zmiňoval, dosáhnou tak závažných rozměrů, že se dostanou mimo naši schopnost je ovládat.*“⁶ Generální tajemník následně vyzval členské státy OSN k účasti na první celosvětové konferenci o životním prostředí. Konference byla svolána usnesením Valného shromáždění OSN č. 2398 z roku 1969. Stockholmská konference „*Only One Earth*“, konaná ve dnech 5.–16. června 1972 (bez účasti Československa), představovala milník ve vývoji mezinárodních vztahů v oblasti ochrany životního prostředí. Závěrečná Stockholmská deklarace pak představila základní principy tehdy vznikající mezinárodní politiky ochrany životního prostře-

² Carson, R. *Tiché jaro*. Překlad: Filip Drlík. Nakladatelství Host, Praha, 2021.

³ Dorst, J. *Ohrožená příroda*. Překlad: Mária Lexová. Orbis Praha, 1974.

⁴ In Dorst, J. *Ohrožená příroda*. Překlad: Mária Lexová. Orbis Praha, 1974, s. 11.

⁵ Anton, D., Charney, J., Sands, P., Schoenbaum, T., Young, M. *International Environmental Law: Cases, materials, problems*. LexisNexis, Newark, 2007, s. 431–450.

⁶ Meadows, D., Meadows Do., Randers, J. Překlad: Pavla Polechová a Ladislav Zvolánek. *Překročení mezí*. Nakladatelství Argo, Praha 1995. s. 34.

dí, mnohé se uplatňují i v současném právu životního prostředí. Na druhou stranu ještě v ní nebyl zakotven princip udržitelného rozvoje, i když některé jeho prvky by se z ní daly interpretovat, např. zásada 1. „Člověk má základní právo na svobodu, rovnost a přiměřené životní podmínky v prostředí takové kvality, které umožňuje důstojný a spokojený život, a nese vážnou odpovědnost za ochranu a zlepšování životního prostředí pro současné i budoucí generace.“ či zásada 14: „Racionálním plánováním by se měly řešit konflikty mezi životním prostředím a rozvojem“.⁷

Meze růstu a Překročení mezí

Na obsah agendy Stockholmské konference měla zásadní vliv publikace Římského klubu *Meze růstu* (1972), jejíž autoři Dennis Meadows, Donnela Meadows a kol. na základě rozboru hospodářských trendů od začátku století až do poč. 70. let s pomocí počítačové simulace (model World 3) přesvědčivě ukázali, že hlavním „vínkem“ zamoření a znečištění životního prostředí na planetě je ničím nekorigovaný hospodářský růst společnosti, který měl za uplynulých 70 let v rámci 20. století exponenciální charakter.⁸

V letošním roce si připomínáme výročí tragické smrti Josefa Vavrouška⁹. Byl to především on, kdo vnesl na počátku 90. let 20. st. do československé politiky diskuzi o trvale udržitelném rozvoji. Coby přítel Dennise Meadowse publikoval v *Hospodářských novinách* dne 25. listopadu 1994 recenzi nové publikace manželů Meadowsových, navazující na jejich již legendární *Meze růstu*, tentokrát s názvem *Překročení mezí*, s podtitulem *Konfrontace globálního kolapsu s představou trvale udržitelné budoucnosti*.

Z recenze Josefa Vavrouška si dovoluji část ocitovat:¹⁰ „*Kniha kolektivů pod vedením manželů Meadowsových Meze růstu publikovaná v roce 1972 velmi důrazně ukazovala na zdánlivě samozřejmou, ale často nerespektovanou skutečnost: v žádném systému s omezenými zdroji nemůže pokračovat růst po libovolně dlouhou dobu; dříve nebo později zde spotřeba zdrojů překročí přirozené hranice a dojde ke kolapsu systému jako celku. A zároveň autoři knihy upozornili na to, že také naše planeta je systémem, jehož zdroje jsou limitované. Kniha Meze růstu vzbudila obrovské diskuze. Řadu tehdejších sporů vyřešil čas. Základní tezi o neudržitelnosti trvalého kvantitativního růstu (zejména exponenciálního) v planetárním měřítku přijala drtivá většina světového společenství jako nesporný, i když poněkud nepříjemný fakt – svědčí o tom*

⁷ Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment [From Report of the United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, June 1972.] <http://www.un-documents.net/unchedec.htm>

⁸ Moldan, B. (ed.). Konference OSN o životním prostředí a rozvoji. Dokumenty a komentáře. Management Press, Praha 1993, s. 224.

⁹ Viz časopis *České právo životního prostředí* č. 4/2024 (74).

¹⁰ Text recenze je rovněž součástí českého překladu knihy *Překročení mezí*. Nakladatelství Argo, Praha 1995.

například závěry konference OSN o životním prostředí a rozvoji (*Rio de Janeiro, červen 1992*). Zároveň se však ukázalo, že vývoj ve světě poměrně přesně sledoval trendy předpovězené v *Mezích růstu*. Dlouhodobě neudržitelné procesy charakterizované exponenciálním růstem tedy pokračovaly navzdory politickým prohlášením a dobrým předsevzetím. Počátkem 90. let se proto autoři *Mezí růstu* k dané problematice vrátili a svoje doplněné a rozšířené poselství shrnuli v knize *Překročení mezí (Beyond the Limits)*¹¹.

Tato druhá kniha manželů Meadowsových významně ovlivnila obsah jednání druhé celosvětové konference OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED) v brazilském Riu de Janeiro v roce 1992.

Naše společná budoucnost

Ale vraťme se na chvíli zpátky do 80. let 20. stol. Valné shromáždění OSN ustanovilo v roce 1983 Světovou komisi pro životní prostředí a rozvoj (*United Nations World Commission on Environment and Development – WCED*).

Komise byla pověřena úkolem analyzovat vztah mezi hospodářským rozvojem a poškozováním životního prostředí a navrhnout podstatně účinnější způsoby, jak problémy řešit. Pracovala pod vedením norské ministerské předsedkyně paní Gro Harlem Brundtlandové a v roce 1987 představila na 42. zasedání VS OSN svou zprávu **Naše společná budoucnost** (*Our common future*).¹¹

Komise se věnovala těmto třem oblastem:

- 1) Prozkoumání stavu životního prostředí a formulaci realistických návrhů na zlepšení situace;
- 2) Návrhu nových forem mezinárodní spolupráce, které povedou k žádaným změnám;
- 3) Návrhům zvýšení úrovně spolupráce mezi jednotlivými dobrovolnými organizacemi, obchodem, ústavy a vládami.

Hned v úvodu (v sekci „Od jedné země k jednomu světu“) zpráva přichází s návrhem, aby problémy životního prostředí v celosvětovém měřítku byly řešeny nikoli zastavením hospodářského rozvoje, nýbrž novým typem hospodářského růstu, který byl nazván trvale udržitelným rozvojem (*sustainable development*).

Zpráva uvádí též definici pojmu, podle níž „*Trvale udržitelný rozvoj je takový způsob rozvoje společnosti, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby*“.

Udržitelný rozvoj je tedy takový druh rozvoje, který se zároveň snaží odstranit nebo zmírnit negativní projevy dosavadního způsobu vývoje lidské společnosti. Minulý i současný vývoj založený především na ekonomickém růstu se nezvratně

¹¹ Moldan, B. (ed.). *Konference OSN o životním prostředí a rozvoji. Dokumenty a komentáře*. Management Press, Praha 1993, s. 224–225.

podepisuje na podobě a fungování naší planety. Většina přírodních zdrojů je konečná a jejich nadměrné čerpání naši planetu poškozuje, jedná se tudíž v podstatě o rozvoj na dluh.

Zasedání Valného shromáždění OSN v roce 1987 zprávu komise Naše společná budoucnost přijalo. Avšak vzhledem ke spoustě nejasností se rozhodlo řešit otázky udržitelnosti na mezinárodní konferenci. Tou bylo jednání druhé celosvětové konference OSN o životním prostředí, tzv. UNCED, která se konala v Rio de Janeiro v roce 1992.

Koncept trvale udržitelného rozvoje se stal od té doby základem pro prakticky všechny mezinárodní úmluvy a dohody v oblasti nejen práva životního prostředí, ale i oborů souvisejících, ale také formulace nejrůznějších koncepčních strategických dokumentů či principem ovládajícím různé projekty.

Prameny práva životního prostředí přijaté na summitu OSN v Riu

Konference UNCED se v roce 1992 zúčastnilo 178 států. Zatímco Stockholmské konference v roce 1972 se Československo z politických důvodů účastnit nesmělo, tentokrát tomu bylo naopak. Delegaci vedl Josef Vavroušek, tehdy člen federální vlády. Místopředsedou hlavního výboru konference a předsedou jedné ze tří pracovních skupin byl Bedřich Moldan.

Téma udržitelného rozvoje ovládlo téma snad všech jednání konference UNCED a významně se tento koncept promítl do dokumentů přijatých v Riu. Stěžejním dokumentem, i když jen charakteru *soft law*, byla **Deklarace o životním prostředí a rozvoji**. Obsahovala 27 článků, které představují základní zásady mezinárodního práva životního prostředí, některé jsou připomenutím Stockholmské deklarace, avšak řada z nich byla úplně nová. Zmiňme alespoň některé z hlediska relevance tématu udržitelnosti.

Zásada 2 – V souladu s Chartou OSN a se zásadami mezinárodního práva mají státy plné právo užívat své vlastní zdroje ve shodě s vlastní politikou péče o životní prostředí a rozvoj společnosti a zároveň jsou státy zodpovědné za to, aby činnosti, které spadají pod jejich jurisdikci nebo kontrolu, nepoškozovaly životní prostředí jiných států nebo území, která pod jejich státní jurisdikci nespádají (např. Antarktida).

Zásada 3 – Vyjadřuje jednu ze stěžejních zásad mezinárodního práva životního prostředí, princip mezigenerační solidarity. Lidé mají právo na rozvoj, který však musí být naplňován tak, aby odpovídal potřebám současných a budoucích generací, pokud jde o stav životního prostředí.

Zásada 4 – V zájmu dosažení trvale udržitelného rozvoje musí ochrana životního prostředí tvořit nedílnou součást procesu rozvoje a nemůže být chápána odděleně.

Zásada 5 – Uvádí odstraňování chudoby jako *conditio sine qua non* úspěšnosti realizace konceptu udržitelného rozvoje.

Zásada 8 – S cílem dosáhnout udržitelného rozvoje a lepší kvality života pro všechny lidi by státy měly omezit a vyloučit neudržitelné modely výroby a spotřeby.

Zásada 11 – Státy musejí vytvořit účinnou legislativu týkající se ochrany životního prostředí.

Zásady 12 a 16 – Zahrnují vztahy ochrany životního prostředí k ekonomice (mezinárodnímu obchodu, investicím).

Zásady 18 a 19 – Jedná se o zásady informovanosti mezi státy *a priori*, resp. *a posteriori*. Tyto zásady se dostaly do Deklarace z Ria na základě smutné zkušenosti evropských států s postupem vlády Sovětského svazu při havárii v černobylské jaderné elektrárně v dubnu 1986.

Zásada 24 – Zakotvuje povinnost států i při ozbrojeném/válečném konfliktu respektovat mezinárodní právo zajišťující ochranu životního prostředí. Tato zásada nabyla mimořádné aktuálnosti v Evropě jednak ve válce v Jugoslávii začátkem 90.let a poté o třicet let později při agresi Ruské federace proti Ukrajině.

Druhým klíčovým dokumentem, rovněž charakteru *soft law*, přijatým na konferenci UNCED v Riu de Janeiru v r. 1992, byla tzv. **Agenda 21**. Šlo o nejrozsáhlejší a patrně nejdůležitější¹² výsledek konference UNCED. Jedná se o akční plán, který má 40 kapitol a zhruba 500 stránek. Text v podstatě rozpracovává obsah principu trvale udržitelného rozvoje ve čtyřech částech, první je věnována cílům Agendy 21, druhá se zabývá ochranou a správou přírodních zdrojů, třetí část se týká posilování role některých hlavních skupin aktérů environmentální politiky a čtvrtá část zkoumá prostředky, jak obsah Agendy 21 implementovat do praxe. Jedná se o témata financování, informovanosti a účasti veřejnosti či o otázky právních mechanismů.

Sluší se doplnit, že na rozdíl od předchozí, Stockholmské konference (1972) v průběhu konference v Riu se podařilo sjednat a otevřít k podpisu i dvě mezinárodní úmluvy typu *hard law*, řešící dodnes dva nejzávažnější globální environmentální problémy lidstva vůbec. Jedná se o Rámcovou úmluvu o změnách klimatu a o Úmluvu o biodiverzitě. V obou dvou se významně projevil i koncept udržitelného rozvoje.

V Rámcové úmluvě o změně klimatu je třeba uvést zejména čl. 3 odst. 4, podle kterého „(Smluvní) strany mají právo a měly by podporovat trvale udržitelný rozvoj. Přístupy a opatření k ochraně klimatického systému před změnou způsobenou člověkem by měly odpovídat specifickým podmínkám každé strany, měly by být integrovány do státních rozvojových programů a měly by brát v úvahu, že ekonomický rozvoj je základem opatření vůči změně klimatu.“

¹² Moldan, B. (ed.). Konference OSN o životním prostředí a rozvoji. Dokumenty a komentáře. Management Press, Praha 1993, s. 228.

V rámci textu Úmluvy o biodiverzitě je zase kladen akcent na trvale udržitelné využívání přírodních zdrojů: Podle čl. 2 „*trvale udržitelné využívání znamená využívání složek biodiverzity takovým způsobem a v takovém rozsahu, který nevede k dlouhodobému poklesu biodiverzity, čímž se udržuje její schopnost uspokojovat potřeby a naděje současných a budoucích generací*“.

Koncept udržitelnosti od Ria po Rio + 20

Lze vyjádřit názor, že konference v Riu 1992 byla vrcholem snah o formulaci mezinárodní environmentální politiky v dosavadních dějinách lidstva. V dalších desetiletích všechny další mezinárodní konference na výsledky z Ria již jen navazovaly a rozvíjely je. A z hlediska mezinárodního práva životního prostředí je třeba konstatovat, že mnoho dalších globálních mezinárodních úmluv již po roce 1992 přijato nebylo. Nedá se však říci, že z pohledu tématu, tedy prosazování konceptu, resp. principu udržitelného rozvoje by se dál již nic nedělo.

Na prvním místě je potřeba uvést úlohu generálního tajemníka OSN Kofiho A. Annana, kterou sehrál na přelomu tisíciletí také v oblasti mezinárodní diplomacie stran řešení globálních environmentálních problémů¹³. Nutno dodat, že v roce 2001 za své aktivity obdržel zcela po zásluze Nobelovu cenu míru. V odůvodnění Nobelova výboru stálo i ocenění jeho aktivit pro ochranu životního prostředí.

Na 19. zvláštním zasedání Valného shromáždění, někdy zvané také Summit Rio +5, v červnu 1997 byl diskutován „Program pro další naplňování Agendy 21“, který představoval kritiku nenaplňování cílů konference v Riu v roce 1992. Generální tajemník Kofi A. Annan zde vystoupil s projevem „Obnova Spojených národů: program reformy“, což byl návrh zaměření dalších budoucích summitů v oblasti udržitelného rozvoje. Značná část mezinárodního společenství začala chápat, že udržitelný rozvoj není záležitostí pouze resortů životního prostředí, jak bylo mylně po konferenci v Riu (1992) v řadě zemí interpretováno, ale že se jedná o záležitost všech resortů, od ekonomických po sociální.

Na tzv. Summitu Milénia v září 2000 byla schválena rezolucí konference tzv. Deklarace tisíciletí, stanovující závazky v oblastech míru, bezpečnosti, lidských práv a udržitelného rozvoje. Její součástí bylo mimo jiné schválení Rozvojových cílů tisíciletí (*Millennium Development Goals*). Obsahem je osm témat představujících požadavky na řešení převážně sociálních a zdravotnických témat. Sedmý cíl se týkal přímo i požadavku zajistit udržitelnost životního prostředí, v horizontu 2015:

- začlenit principy udržitelného rozvoje do národních politik a programů;
- zvrátit proces ubývání přírodních zdrojů;
- snížit na polovinu počet lidí, kteří nemají trvalý přístup k nezávadné pitné vodě;

¹³ Ve funkci generálního tajemníka byl v letech 1997–2005.

- dosáhnout výrazného zlepšení životních podmínek alespoň 100 milionů lidí přebývajících v chudinských čtvrtích na předměstí velkoměst (slumech).

Posléze 55. zasedání Valného shromáždění OSN v prosinci 2000 v tomto kontextu rozhodlo vyhodnotit desetiletou implementaci závěrů Konference UNCED v Riu (1992) na 3. světové konferenci OSN, která se měla konat v jihoafrickém Johannesburgu v září 2002. Přípravy na tuto konferenci nebyly jednoduché. Přes deklarované snahy přispět maximálně k úspěchu summitu byly poznamenány neochotou hlavních hráčů mezinárodních politických, ekonomických a environmentálních vztahů k výrazným, novým závazkům při prosazování udržitelného rozvoje. Vliv na to měl nejen současný stav světové ekonomiky a její dopady na jednotlivé regiony, ale i krizové jevy v mezinárodních politických vztazích.¹⁴

Opět je zde třeba vyzdvihnout úlohu generálního tajemníka OSN Kofi A. Annana, jeho zprávu „*We, the people...*“, v níž pojmenoval základní globální problémy a navrhl způsoby jejich řešení.¹⁵ Dále je třeba zdůraznit jeho podíl na návrhu agendy jednání konference v Johannesburgu, tzv. plán WEHAB (*Water, Energy, Health, Agriculture and Biodiversity*).¹⁶ Iniciativa WEHAB se stala jedním z hmatatelných výsledků následujícího summitu v Johannesburgu. Přinesla stovky projektů financovaných z různých zdrojů, zejména vládami vyspělých států. Objem některých projektů dosáhl až stovek milionů dolarů. Nejvíce se jich zaměřilo na oblast vody, která je obecně považována za vůbec nejdůležitější, a v mnoha částech světa nedostatkový či kriticky ohrožený přírodní zdroj. Další oblasti, které se iniciativa týká, je energie, kde je kladen důraz na zajištění energetických služeb především prostřednictvím decentralizovaných systémů vhodných pro venkovské oblasti rozvojových zemí. Třetí oblastí je zdraví a životní prostředí, opět s přednostním zaměřením na chudé obyvatele, kteří jsou nejvíce ohroženi různým typem znečištění. Čtvrtým tématem je zemědělství se širokým spektrem otázek od ochrany půdy, přes biotechnologie až po světový trh s potravinami. Poslední oblastí je biodiverzita a ekosystémový management zahrnující problematiku ochrany biologické rozmanitosti na všech úrovních.¹⁷

Závěry 3. celosvětového summitu o udržitelném rozvoji v Johannesburgu shrnul výstižně prof. Bedřich Moldan v publikaci zachycující hlavní přijaté dokumenty a reflexe z konference.¹⁸ Na této konferenci se sešlo na šedesát tisíc delegátů, zastu-

¹⁴ Moldan, B. (ed.) Světový summit o udržitelném rozvoji, Ministerstvo životního prostředí, Praha, 2003, s. 93.

¹⁵ Annan, K. A. *We the People, The Role of the United Nations in the 21st Century*. New York: United Nation, s. 2000.

¹⁶ <https://www.susana.org/knowledge-hub/resources?id=1386#> The WEHAB initiative

¹⁷ Moldan, B. (ed.) Rámec pro realizaci opatření. Světový summit o udržitelném rozvoji. Pracovní skupina WEHAB. Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy v Praze, 2002. <https://www.czp.cuni.cz/knihovna/WEHAB/Celek.pdf>

¹⁸ Moldan, B. (ed.) Světový summit o udržitelném rozvoji, Ministerstvo životního prostředí, Praha, 2003.

pujících vlády členských států OSN a nevládní organizace, aby diskutovali o tom, jak v praxi dále naplňovat zásady Agendy 21 tak, aby se pohnuli směrem k udržitelnému rozvoji.

Vrcholná část summitu v Johannesburgu byla zahájena 2. září 2002. Generální tajemník OSN Kofi A. Annan ve svém projevu zdůraznil mimo jiné společnou odpovědnost za osud planety a lidstva, vyzval k politické odvaze přijmout a implementovat závazky měnící dosavadní neudržitelné vzorce výroby a spotřeby, k vytvoření solidárního partnerství států i hlavních zájmových skupin.

Z pohledu tématu konceptu, resp. principu udržitelného rozvoje je třeba uvést význam Johannesburgské deklarace a Implementačního plánu¹⁹, tedy klíčových dokumentů, byť povahy *soft law*, přijatých v Johannesburgu. Výstižně uvádí čl. 8 Deklarace cestu od Stockholmské konference přes Rio de Janeiro až k Johannesburgu. „*Před třiceti lety jsme se ve Stockholmu dohodli na naléhavé nutnosti reagovat na problém poškozování životního prostředí. Před deseti lety na Konferenci UNCED v Riu de Janeiro jsme se dohodli, že ochrana životního prostředí a sociální a hospodářský rozvoj jsou pro udržitelný rozvoj, založený na zásadách z Ria, zásadní. Pro dosažení takového rozvoje jsme přijali celosvětový program nazvaný Agenda 21 a Deklaraci z Ria o životním prostředí a rozvoji, k nimž potvrzujeme svůj závazek. Konference v Riu byla významným mezníkem, který stanovil nový program pro udržitelný rozvoj.*“²⁰

Obsáhlý Implementační plán přijatý na Světovém summitu o udržitelném rozvoji v čl. 1 v podstatě zopakoval obsah čl.8 Deklarace a ještě se přihlásil i k cílům obsaženým v Deklaraci milénia a k závěrům důležitých konferencí OSN (zejména Rio plus 5) a v mezinárodních dohodách uzavřených po roce 1992 (tedy po Konferenci UNCTAD v Riu).

Summit v Johannesburgu však přinesl i některá zklamání. Především nebyla přijata žádná mezinárodní právně závazná úmluva (ve srovnání s konferencí v Riu 1992). Největší kritika se snesla na USA. Kvůli neochotě Bílého domu nebylo např. dosaženo výraznějšího a konkrétnějšího posunu v oblasti energetiky, především ve vztahu ke zvyšování podílu obnovitelných zdrojů energie. USA rovněž zpochybňovaly oprávněnost a vědeckou opodstatněnost některých principů, přijatých v Deklaraci z Ria (1992), jako např. princip předběžné opatrnosti, či principu společné, ale diferencované odpovědnosti.²¹

Jestliže byla 3. celosvětová konference v Johannesburgu vnímána jako méně úspěšná ve srovnání s 2. konferencí v Riu 1992, 4. summit OSN o udržitelném rozvoji, který se konal v červnu 2012, opět v Riu de Janeiro, známý jako konference

¹⁹ K Implementačním plánu bylo přijato i okolo 300 tzv. prováděcích partnerských iniciativ.

²⁰ Moldan, B. (ed.) Světový summit o udržitelném rozvoji, Ministerstvo životního prostředí, Praha, 2003, s. 9.

²¹ Lebeda P. Staň se změnou. In Moldan, B. (ed.) Světový summit o udržitelném rozvoji, Ministerstvo životního prostředí, Praha, 2003, s. 155.

Rio plus 20²², byla hodnocena jako neúspěšná.²³ Docent Pavel Nováček z Univerzity Palackého v Olomouci, předseda České Asociace Římského klubu, ve svém článku „Rio + 20: Od udržitelného rozvoje k ústupu?“ doslova uvádí: „Ve dnech 20. – 22. června 2012 se konala v brazilském městě Rio de Janeiro Konference OSN o udržitelném rozvoji, tzv. Rio + 20. Dost možná bude jednou právě toto setkání vnímáno jako to, kdy pohasly naděje na účinné prosazování principů udržitelného rozvoje v nadnárodním, resp. globálním měřítku. Představitelé států světa se zde nedohodli prakticky na ničem, jen si potvrdili závazky z minulých konferencí. Závěrečný dokument o rozsahu 53 stran má ambiciózní název *Budoucnost, kterou chceme*. Jak by měla vypadat žádoucí budoucnost zřejmě není a jak nezbytné změny prosadit, už vůbec ne... Letošní Konference Rio + 20 jen dovršuje proces naší ochoty o udržitelném rozvoji „žvanit“, ale naprosté neochoty na mezinárodní úrovni něco pro jeho prosazení udělat. Velmi výstižně to již dříve vyjádřila prezidentka Finska Tarja Kaarina Halonen: „Známe fakta. Víme, co chceme. Víme, jak toho dosáhnout. Jediné, co potřebujeme, je vůle to udělat.“²⁴

Dodávám, že nejen, že v Rio 2012 nebyly přijaty žádné mezinárodní právně závazné úmluvy typu *hard law*, ale nebyly schváleny ani jiné důležité návrhy, jako např. na vytvoření Světové organizace pro životní prostředí, podporovaný především evropskými a africkými zeměmi, nebo návrh na vytvoření Vysokého komisaře OSN pro budoucí generace.

V rámci summitu se diskutovala dvě hlavní témata: zelená ekonomika v kontextu odstranění chudoby a reforma institucí. Zároveň se na konferenci probírala témata sedmi oblastí udržitelného rozvoje, kterým OSN přikládá největší pozornost. Jsou to:

- vytvoření vhodných tzv. zelených pracovních míst a sociální začleňování,
- čistá a obnovitelná energie pro všechny,
- udržitelná města,
- potravinová bezpečnost a ekologické zemědělství,
- udržitelné nakládání se zásobami vody,
- využívání oceánů a
- připravenost na katastrofy²⁵

Jediným podstatným výstupem konference je právně nezávazná společná deklarace „*The future we want*“, která obsahuje všechny tematické oblasti, které

²² <https://www.un.org/en/conferences/environment/rio2012>

²³ Např. Stejskal, J. Rio+20: Bezzubá dohoda vyvolala otázky, zda mají obři summitu OSN vůbec smysl. Ekolist.cz 2012. <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/rio-20-bezzuba-dohoda-o-udrzitelnem-rozvoji-vyvolala-otazniky-zda-maji-obri-summitu-osn-vubec-smysl>

²⁴ Nováček, P. Rio + 20: Od udržitelného rozvoje k ústupu? Tribúna, 3/2012. http://publikacie.uke.sav.sk/sites/default/files/2012_3_156_157_novacek.pdf

²⁵ 7 Critical Issues at Rio+20, UNCSD.2012, https://enwiki.cz/wiki/Konference_Rio+20

např. Evropská unie považuje za podstatné pro rozvoj zelené ekonomiky (voda, energetika, zaměstnanost nebo zemědělství). Snaží se vytvořit základ pro Cíle udržitelného rozvoje, které budou snadno komunikovatelné, aplikovatelné pro všechny země a proces jejich vytvoření bude koordinován s procesem hodnocení Rozvojových cílů tisíciletí.

Dokument především vyzývá k racionalizaci neefektivních dotací fosilních paliv a k eliminaci škodlivých dotací. Byl také přijat Desetiletý rámec programů pro udržitelnou spotřebu a výrobu. Deklarace se zabývá i tím, že neefektivní Komise OSN pro udržitelný rozvoj bude nahrazena politickým fórem na vysoké úrovni, jehož podoba bude definována mezivládním procesem. Dokument také zdůrazňuje nutnost většího zapojení občanské společnosti a soukromého sektoru, včetně podpory udržitelného chování podniků.²⁶

Výsledky summitu Rio plus 20 (2012) byly komentovány i viceprezidentem konference, prof. Bedřichem Moldanem: „*Ani Bedřich Moldan, viceprezident konference a zároveň ředitel Centra environmentálních studií UK, není z výsledného dokumentu nadšený: „Kdybychom soudili jen podle výsledků dosažených v Riu 1992, tak je to velmi ubohé,“ řekl Ekolistu Bedřich Moldan. „Řada procesů je ale nastartovaných a bude pokračovat,“ uvedl Moldan. „Aspoň zmínky v textu jsou, a to nám dává základ pro pokračování.*“²⁷

Agenda pro udržitelný rozvoj 2030

Tak trochu měl pan profesor Moldan pravdu. Nyní tedy něco optimističtějšího. V návaznosti na 8 rozvojových cílů milénia přijatých na Summitu v New Yorku 2000 a Deklaraci z Rio de Janeira z r. 2012 byl na summitu OSN 25. září 2015 v New Yorku přijat dokument *Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development (Přeměna našeho světa: Agenda pro udržitelný rozvoj 2030)*, jehož součástí jsou i Cíle udržitelného rozvoje (SDGs). Procesu přijetí této globální agendy předcházela tříletý proces vyjednávání, který byl zahájen na Konferenci OSN o udržitelném rozvoji v Riu de Janeiru (tzv. konference Rio+20) v červnu 2012. Tohoto procesu se zúčastnily nejen všechny členské státy OSN, ale také zástupci občanské společnosti, soukromé sféry a akademické obce.

V návaznosti na úspěch a globální rozsah aktivit v rámci 8 rozvojových cílů milénia přijatých na Summitu v New Yorku 2000 a platných do konce roku 2015, došlo Agendou pro udržitelný rozvoj 2030 k jejich rozšíření na 17 Cílů udržitelného rozvoje²⁸ a přesunutí zodpovědnosti za jejich naplňování z pouze rozvojových zemí

²⁶ <https://mzp.gov.cz/cz/pro-media-a-verejnost/aktuality/archiv-tiskovych-zprav/zastupci-statu-se-na-svetovem-summitu-o>

²⁷ In Stejskal, J. Rio+20: Bezzubá dohoda vyvolala otazníky, zda mají obří summitu OSN vůbec smysl. Ekolist.cz 2012. <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/rio-20-bezzuba-dohoda-o-udrzitelnem-rozvoji-vyvolala-otazniky-zda-maji-obri-summitu-osn-vubec-smysl>

²⁸ SDG Actions Platform | Department of Economic and Social Affairs

na všechny členské státy OSN. Kromě samotné Agendy 2030 ovlivnil vznik nového paradigmatu udržitelného rozvoje v roce 2015 také *Akční program OSN z Addis Abeby o financování rozvoje*, ve kterém se země zavázaly ke spolupráci v oblasti technologií a inovací a potvrdily své závazky k poskytování oficiální rozvojové pomoci. Významný vliv měla dále také Pařížská dohoda, kterou přijaly smluvní strany Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu v prosinci 2015 a přijetí Sendajského rámce pro omezování důsledků katastrof 2015–2030.

Agenda 2030 v rámci této transformace specifikuje pět oblastí kritické významnosti: lidé (vymýcení hladu a chudoby), udržitelné čerpání přírodních zdrojů, prosperita (ekonomický, sociální a technologický rozvoj půjde ruku v ruce s přírodou), mír a globální partnerství.²⁹

Cíle udržitelného rozvoje (*Sustainable Development Goals*, dále jen „SDGs“) vstoupily v platnost 1. ledna 2016. Těchto 17 SDGs spojuje ekonomický, environmentální a sociální pilíř a tvoří společný globální rámec udržitelného rozvoje, který se týká nejen rozvojových, ale i rozvinutých zemí, včetně České republiky.³⁰ Státy světa se na summitu OSN v září 2015 rovněž zavázaly k Národnímu dobrovolnému přezkumu Agendy 2030 (Voluntary National Review, VNR), který je příležitostí pro každý stát informovat na globálním fóru OSN o tom, jak si stojí daný stát v plnění globálních Cílů udržitelného rozvoje (SDGs). Tyto přezkumy jsou prezentovány každý rok na Politickém fóru na vysoké úrovni pro udržitelný rozvoj (High Level Political Forum, HLPF³¹), které probíhá za účasti všech států světa každý rok v červenci v sídle OSN v New Yorku.

Ze 17 cílů udržitelného rozvoje zmiňme alespoň některé, dobře ilustrující spojení environmentálního, ekonomického a sociálního pilíře udržitelného rozvoje:

SDG 4. Zajistit rovný přístup k inkluzivnímu a kvalitnímu vzdělání a podporovat celoživotní vzdělávání pro všechny

SDG 7. Zajistit přístup k cenově dostupným, spolehlivým, udržitelným a moderním zdrojům energie pro všechny

SDG 8. Podporovat trvale udržitelný hospodářský růst a výrobu, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny

SDG 11. Vytvořit bezpečná, odolná a udržitelná města a obce (udržitelné plánování a správa měst a obcí)

SDG 12. Zajistit odpovědnou a udržitelnou spotřebu a výrobu (včetně udržitelného využívání přírodních zdrojů a oběhového hospodářství, zadávání veřejných zakázek, udržitelného cestovního ruchu atd.)

SDG 13. Přijmout bezodkladná opatření na zvládnání dopadů změny klimatu

²⁹ <https://mzp.gov.cz/agenda/udrzitelny-rozvoj/agenda-2030>

³⁰ <https://www.cr2030.cz/udrzitelny-rozvoj-ve-svete/svet>

³¹ Nahradil v roce 2012 Komisi OSN pro udržitelný rozvoj.

SDG 14. Chránit a udržitelně využívat oceány, moře a mořské zdroje pro zajištění udržitelného rozvoje

SDG 15. Chránit, obnovovat a podporovat udržitelné využívání suchozemských ekosystémů, udržitelně hospodařit s lesy, potírat rozšiřování pouští, zastavit a následně zvrátit degradaci půdy a zastavit úbytek biodiverzity

SDG 17. Globální partnerství a rozvojová pomoc: mmj. podporovat univerzální, standardizovaný, otevřený, nediskriminační a spravedlivý multilaterální obchodní systém pod dohledem Světové obchodní organizace (WTO); zajistit prostředky finanční pomoci rozvojovým a nejméně rozvinutým zemím (zlepšení výběru daní, podpora investic, koordinované politiky oddlužení atd.).

Není bez zajímavosti uvést, jak si Česká republika stojí po deseti letech od přijetí 17 Cílů udržitelného rozvoje. Ve dnech 14. – 23. července 2025 proběhlo v sídle OSN v New Yorku Politické fórum na vysoké úrovni (HLPF). Na něm se prezentovaly výsledky 167 států světa, zapojených do plnění 17 SDG's Agendy 2030. Česká republika byla v hodnocení na 10. místě³², což lze jistě považovat za velký úspěch. Dokládá to, že ČR plní své globální závazky i lokálně a že je považována ve světě za zodpovědného partnera.³³

Co na to právo EU?

Evropská unie je v globálním světě v současné době jedním z mála tahounů, kteří se významně, soustavně a zodpovědně věnují ochraně životního prostředí a promítnutí principu udržitelného rozvoje do práva a politiky. Činí tak jak v ujednání, tak i v globálním celoplanetárním měřítku. O tom svědčí jak ustanovení čl. 191 Smlouvy o fungování EU (viz dále), tak i např. Rozhodnutí EP a Rady (EU) 2022/591 ze dne 6. dubna 2022, o 8. všeobecném akčním programu Unie pro životní prostředí na období do roku 2030. Mezi šesti tematickými prioritními cíli se vedle klasiky typu snížení emisí skleníkových plynů, přizpůsobení se změně klimatu či ochrany biodiverzity objevuje z hlediska udržitelnosti též přechod na cirkulární ekonomiku či udržitelnost hospodářských odvětví (snížení hlavních environmentálních a klimatických dopadů souvisejících s výrobou a spotřebou).

Připomeňme však na tomto místě především úpravu primárního práva EU z hlediska principu udržitelného rozvoje.

Smlouva o Evropské unii (SEU)

Pokud jde o politiku životního prostředí, obsahuje SEU dva články, kde se konkrétně věnuje problematice ochrany životního prostředí. Prvním z nich je čl. 3 odst. 3 SEU, který definuje obecné cíle evropské integrace. Jedním z nejzákladněj-

³² <https://www.cr2030.cz/aktuality/cesko-se-zaradilo-mezí-10-nejuspesnejsich-statu-v-plneni-sdgs>

³³ Uvidíme, jak si Česko povede za nové vlády Andreje Babiše (tedy v budoucích minimálně 4 letech).

ších je vytvoření vnitřního trhu EU. V rámci dosahování tohoto cíle EU usiluje o udržitelný rozvoj Evropy, založený na vyváženém hospodářském růstu a na cenové stabilitě, vysoce konkurenceschopném sociálně tržním hospodářství směřujícím k plné zaměstnanosti a společenskému pokroku a na vysokém stupni ochrany a zlepšování kvality životního prostředí. EU dále podporuje v rámci vytváření vnitřního trhu vědecký a technický pokrok. K tomuto článku SEU je třeba uvést, že i SFEU upravuje ochranu životního prostředí s ohledem na vysokou úroveň ochrany a udržitelný rozvoj (viz čl. 11 a 191 SFEU) a dále s přihlédnutím k novému vývoji založenému na vědeckých poznatcích (viz čl. 114 odst. 3 a násl. SFEU).

Druhým článkem, který se dotýká ochrany životního prostředí v SEU, je čl. 21 SEU. Toto ustanovení definuje zásady a cíle vnější činnosti EU. Zásady můžeme charakterizovat jako hodnoty, jimiž se Unie při realizaci vnější činnosti řídí a které prosazuje na obecné úrovni. Cíle jsou pak hodnoty, které Unie ve vnější činnosti prosazuje jako součást realizace jednotlivých politik. Jak zásady, tak cíle jsou v souladu s obecnými cíli evropské integrace, které jsou definovány v čl. 3 SEU. Ustanovení o vnějších vztazích EU vyjadřuje též ztotožnění se s hodnotami obsaženými v Chartě OSN. Dále se EU v tomto článku ztotožňuje se zásadami mezinárodního práva (viz čl. 21 odst. 1 SEU), tedy včetně zásad mezinárodního práva životního prostředí.

Podle čl. 21 odst. 2 písm. d a f) SEU Unie vymezuje a provádí společné politiky a činnosti a usiluje o dosažení vysokého stupně spolupráce ve všech oblastech mezinárodních vztahů ve snaze i) podporovat udržitelný rozvoj v oblasti životního prostředí v rozvojových zemích s hlavním cílem vymýcení chudoby; ii) přispívat k vypracování mezinárodních opatření pro ochranu a zlepšení kvality životního prostředí a udržitelné hospodaření se světovými přírodními zdroji, aby se zajistil udržitelný rozvoj.³⁴

Smlouva o fungování EU (SFEU)

Ustanovení čl. 11 SFEU zakotvuje pro politiku ochrany životního prostředí jeden z klíčových principů, a sice princip integrace. Požadavky na ochranu životního prostředí musí být dle znění tohoto článku zahrnuty do vymezení a provádění politik a činností Unie, zejména s ohledem na podporu udržitelného rozvoje. V čl. 11 SFEU je tedy Unii stanovena nepodmíněná povinnost, byť jen obecně definovaná. Ustanovení vyjadřuje fakt, že ochrany životního prostředí nelze dosahovat izolovaně mimo ostatní politiky, což zohledňuje i odkaz na princip udržitelného rozvoje. Udržitelný rozvoj není v primárním právu EU definován, avšak pracuje s tímto pojmem čl. 191 SFEU a čl. 37 Listiny ZPEU.

³⁴ Stejskal, V. Komentář k čl. 191 SFEU. In Tomášek, M., Šmejkal, V. (eds.) Smlouva o EU, Smlouva o fungování EU, Listina základních práv EU : Komentář. Wolters Kluwer ČR, Praha, 2022.

Čl. 191–193 SFEU zakotvuje společnou environmentální politiku EU. Je třeba uvést zejména čl. 191 odst. 1 SFEU, podle něhož přispívá politika Unie v oblasti životního prostředí k sledování následujících cílů:

- zachování, ochraně a zlepšování kvality životního prostředí,
- ochraně lidského zdraví,
- uvážlivému a racionálnímu využívání přírodních zdrojů a
- podpoře opatření na mezinárodní úrovni určených k řešení regionálních a celosvětových problémů životního prostředí, a zejména boji proti změně klimatu.

Princip udržitelného rozvoje je vyjádřen zejména v třetí odrážce, v podobě požadavku sledování cíle společné environmentální politiky, pokud jde o uvážlivé a racionální využívání přírodních zdrojů.

Listina základních práv EU (LZPEU)

Z pohledu politiky životního prostředí obsahuje LZPEU pouze jediné ustanovení, a to čl. 37, který je nazván „Ochrana životního prostředí“. Podle něj „*vysoká úroveň ochrany životního prostředí a zvyšování jeho kvality musí být začleněny do politik Unie a zajištěny v souladu se zásadou udržitelného rozvoje*“. Vysoká úroveň ochrany životního prostředí spočívá v požadavku maximalizovat míru ochrany využíváním nejlepších výsledků poznání a technického pokroku. Ustanovení čl. 37 LZPEU navazuje též na hodnoty vyjádřené v Preambuli LZPEU, podle níž Unie usiluje o podporu vyváženého a udržitelného rozvoje.

Závěr: Princip udržitelnosti v éře změny klimatu

Klimatickou změnu někteří autoři chápou jako projev či výsledek neudržitelného rozvoje³⁵. Odkazují tak mimo jiné na obsah zprávy Komise OSN pro životní prostředí a rozvoj *Our common future* z r. 1987. Udržitelný rozvoj je v právní vědě chápán jako princip.³⁶ Princip udržitelného rozvoje obsahuje dva základní koncepty – koncept potřeb a koncept limitace schopnosti životního prostředí naplňovat tyto potřeby.³⁷ Jeho hlavním cílem je dát do souvislostí a koordinovat tři společenské zájmy: ekonomický, sociální a environmentální. Promítá se v něm i princip mezigenerační spravedlnosti.³⁸ Jeho uplatňování v právu znamená provádění takové

³⁵ Gerrard, M., Avgerinopoulou, D. Development and the future of climate change law. In Leary, D. Pisupati, B. (eds.) *The Future of International Environmental Law*. Tokyo: UN University Press, 2010, s. 150.

³⁶ Sands, P. *Principles of International Environmental Law*. New York: Cambridge University Press, 2003, s. 253. nebo Damohorský, M. a kol. *Právo životního prostředí*, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 52 nebo Müllerová, H. a kol. *Klimatické právo*. Wolters Kluwer ČR, Praha 2022, s. 124.

³⁷ Sands, P. *Principles of International Environmental Law*. New York: Cambridge University Press, 2003, s. 253.

³⁸ Viz též Preambule Ústavy a Preambule Listiny základních práv a svobod v českém ústavním právu.

regulace využívání přírodních zdrojů, jež umožní rozvoj, při němž budou zároveň respektovány požadavky na zachování příznivého životního prostředí. Princip udržitelného rozvoje pochází z mezinárodního práva a pevné místo mu náleží i v právu unijním a vnitrostátním.

Z právního hlediska lze upozornit na čtyři subprincipy³⁹, které vyplývají z principu udržitelného rozvoje jakožto principu práva životního prostředí:

- 1) princip udržitelného využívání přírodních zdrojů (které respektuje ekologické limity dané přírodními procesy a funkcemi;
- 2) princip mezigenerační spravedlnosti (jehož výrazem je potřeba chránit přírodní zdroje pro užitek budoucích generací);
- 3) princip vnitrogenerační spravedlnosti (který předpokládá, že užívání jednoho přírodního zdroje jedním státem bere ohledy na jeho využívání jinými státy);⁴⁰
- 4) princip integrace (integrace environmentálních zájmů do ekonomických a jiných rozvojových plánů a projektů).

Princip udržitelného rozvoje se stal od počátku 90. let 20. století základem pro prakticky všechny mezinárodní úmluvy a dohody v oblasti nejen práva životního prostředí, ale i oborů souvisejících, ale také základem formulace environmentálních a jiných veřejných politik, nejrůznějších koncepčních strategických dokumentů, právních norem na úrovni mezinárodního, unijního i vnitrostátního práva či principem prostupujícím různé projekty. I když se stává nadužívání konceptu udržitelného rozvoje předmětem odborné i laické kritiky, a mnohé státy mají problém s jeho prosazováním v praxi, přiznejme si, že globální společnost světa v éře změny klimatu i stav životního prostředí na naší planetě by vypadal bez něj poněkud jinak. Zpráva *Our common future* v roce 1987 měla pravdu.

O autorovi:

Doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

je docentem práva životního prostředí a vedoucí katedry práva životního prostředí na pražské Právnické fakultě Univerzity Karlovy (PFUK). Zabývá se mimo jiné oblastí mezinárodního práva životního prostředí a environmentální politiky.

³⁹ Srovnej též např. Müllerová, H. a kol. Klimatické právo. Wolters Kluwer ČR, Praha 2022, s.124.

⁴⁰ Viz též např. Rozsudek MSD ve věci Gabčíkovo-Nagyymarosz (1997).

Tento článek byl vypracován na základě úvodní přednášky, kterou autor přednesl dne 3. října 2025 na zahájení pilotního kurzu grantového projektu NPO-UK-MSMT-2114/2024-4 „Podpora zelených dovedností a udržitelnosti na vysokých školách“ v rámci komponenty 7.4 Národního plánu obnovy pro oblast vysokých škol pro roky 2023 – 2025, Výukový předmět v rámci CŽV: KA3 – „Udržitelnost jako právní fenomén“, na PFUK.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AS A POLITICAL CONCEPT AND PRINCIPLE IN INTERNATIONAL AND EU LAW

Abstract

Since the early 1990s, the principle of sustainable development has served as the foundation for virtually all international conventions and agreements not only in the field of environmental law but also in related fields, as well as the basis for the formulation of environmental and other public policies, various conceptual and strategic documents, legal norms at the international, EU, and national levels, and a principle permeating various projects.

The article guides readers through a brief history of the development of international environmental law and environmental policy from the 1950s to the present. The focus is on the shift in the global community's approach, led by the UN, from environmental protection to addressing the impacts of climate change on the economy, society, and nature. All of this is examined through the lens of the concept of sustainable development and its application in international and European law.

Keywords: Sustainable development; UN Report „Our common future“; environmental policy, environmental law, EU law, UN global conferences on the environment and sustainable development.